

Житомирський державний університет імені Івана Франка (Україна)

**Національна академія державного управління при Президентові
України (Україна)**

Зеленогурський університет (Польща)

Бурятський державний університет (Улан-Уде, Росія)

**Могильовський державний університет імені А. О. Кулешова
(Білорусь)**

Українсько-турецький культурний центр «СЯЙВО» (Україна)

ГЛОБАЛІЗОВАНИЙ СВІТ :
ВИПРОБУВАННЯ ЛЮДСЬКОГО БУТТЯ

*Збірник матеріалів
Міжнародної науково-теоретичної конференції*

6-7 жовтня 2017 року, Житомир

Житомир – 2017

УДК 316.32: 111.11

ББК 316.32: 111.11

Г 56

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Житомирського державного університету імені Івана Франка
(протокол № 2 від 29 вересня 2017 року)*

Редакційна колегія:

Сейко Наталія, доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової та міжнародної роботи Житомирського державного університету імені Івана Франка (Україна);

Козловець Микола, доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії Житомирського державного університету імені Івана Франка (Україна);

Демір Гьокхан, заступник голови Правління українсько-турецького культурного центру «Сяйво» (Україна – Туреччина);

Осинський Іван, доктор філософських наук, професор ФГБОУ ВО «Бурятский государственный университет» (Улан-Уде, Росія);

Старостенко Віктор, кандидат філософських наук, доцент, проректор з наукової роботи Могильовського державного університету імені А. О. Кулешова (Республіка Білорусь);

Телешун Сергій, доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри публічної політики та політичної аналітики Національної академії державного управління при Президенті України (Україна);

Троха Богдан, доктор габілітований, завідувач Лабораторії міфопоетики і філософії літератури Інституту польської філології Зеленогурського університету (Польща);

Вознюк Олександр, доктор педагогічних наук, професор кафедри дошкільної освіти і педагогічних інновацій Житомирського державного університету імені Івана Франка (Україна);

Поліщук Олена, доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософії Житомирського державного університету імені Івана Франка (Україна);

Ковтун Наталія, доктор філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії Житомирського державного університету імені Івана Франка (Україна).

Г 56 «Глобалізований світ : випробування людського буття» : Міжнародна науково-теоретична конференція, 6-7 жовтня 2017 року : [матеріали доповідей та виступів] / редкол. М. А. Козловець [та ін.]. – Житомир : Вид-во Євенок О. О., 2017. – 404 с.

У збірнику матеріалів конференції розглянуто філософські, політичні, економічні, етнічні, соціальні та психологічні аспекти буттєвості людини у глобалізованому світі, проаналізовано вплив нових форм життя, новітніх технологій на світорозуміння і світобачення людей, розкрито вплив глобалізації на пошуки відповідей на споконвічні питання, пов'язані з буттям людини: щодо її сутності, місця і ролі в соціумі, мотивів її поведінки.

Висунуто й обґрунтовано низку гіпотез, пов'язаних з напрацюванням нових культурних і мисленневих стратегій, покликаних стати однією із можливих відповідей на виклики, що породжені процесами глобалізації і втратою необхідних для сталого розвитку цивілізації її людиновимірних ідентифікацій.

The proceedings of the conference contain the discussion on philosophical, political, economic, ethnic, social and psychological aspects of the being of human life in globalized world. The influence of new forms of life, new technologies on the worldview and the world understanding by the people are analyzed as well as the influence of globalization on the search for answers to eternal questions related with the man's being in relation to his essence, place and role in society, the motives of his behavior are revealed.

The proceedings presents and substantiates a number of hypotheses related to the development of new cultural and thinking strategies called to become one of the possible answers to the challenges posed by the processes of globalization and the loss of human-dimensional identities necessary for sustainable development of the civilization.

Організатори конференції не завжди поділяють думку учасників. За достовірність інформації, точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних імен та інших відомостей несуть відповідальність автори матеріалів.

УДК 316.32: 111.11

ББК 316.32: 111.11

ISBN 978-617-7483-90-7

© Колектив авторів, 2017

© О. О. Євенок, видання, 2017

changes that are already under way. Yet, primary attention should be placed on the infrastructure simply because humans first need energy and other material resources for survival» [1, p.14].

Social and economic development of Ukraine in the 1990's was instantiated by a decline in infrastructural indicators and characterized by radical structural transformation. The decline of the public supplementary product of the lower social strata has unavoidably led to social discontent escalation, one form of which was the vote for left-wing opposition to the government course. In the national elections of 1994, 1998, 1999, Ukraine's left parties have demonstrated impressive results and showed some positive dynamics. When analyzing the factors that limit the growth of electoral support and the political power of the left parties, we have witnessed that in addition to social status, national identity is one of the aspects that has determined electoral preferences of voters in our independent state. For instance, Communists Party of Ukraine gained voices in eastern regions of the country, but its electoral success in western ridings was weak. In fact, restriction of the conversion of social frustration into political dividends of the left parties could be reached by certain mechanisms of representative democracy, which were partly under the control of the ruling circles, the beneficiaries of market transformations. Particularly in the case of Ukraine, this was supposed to be the support of the executive power to maintain the majority system of parliamentary elections.

Ukrainian case confirms theoretical assumptions about the increasing role of both structural and infrastructural factors in the life of industrial societies: infrastructure remains the basis of social development in the industrial societies, but structural changes play an independent role, while superstructure (culture and ideology) enjoys a certain autonomy and exerts «areverse effect» on material factors.

References

1. Ervin A. Cultural Transformations and Globalization: Theory, Development, and Social Change. – London-New York: Routledge, 2015. – 300 p.
2. Harris M. Cultural Materialism: The Struggle for a Science of Culture. – New York: Random House, 1979. – 381p.
3. Harris M. Cows, Pigs, Wars, and Witches: The Riddle of Culture. – New York: Random House, 1974. – 276 p.

Юлія Аленькова (Могилёв, Беларусь)

ФЕНОМЕНЫ «КОНЦА ГЛОБАЛІЗАЦІЇ» І «ВОЗВРАЩЕНИЯ В ИСТОРИЮ»: ПРОБЛЕМЫ И ДИСКУССИИ.

Тенденции развития современного мира, как утверждают исследователи в области социально-гуманитарных наук, говорят о возникновении и нарастании процесса, который можно обозначить как деглобализация, или «конец глобализации». Распространён взгляд на глобализацию как на одну из величайших утопий, которая, наряду с идеей коммунизма, не выдержала проверку временем

Возможно, утверждение это спорное, и реальностью является наличие двух противоречивых процессов одновременно – глобализации и деглобализации, проявляющихся в политической, социальной и культурной сферах. Происходит формирование некоего нового миропорядка, и пока контуры его четко не обозначены, человечество, говоря словами З. Баумана, пребывает в состоянии «текучей современности».

О конце глобализации стали активно говорить уже 2008 году, с началом мирового финансового кризиса. Отмечалось, что его последствия привели к размыванию среднего класса (и этот процесс продолжается), к возникновению локальных коллапсов сложных рынков (рынков недвижимости или телекоммуникаций), люди стали остро ощущать рост стоимости образования и медицины и пр. Однако наиболее активно тема «конца глобализации» стала развиваться в последние годы. В качестве примера можно привести статью «Конец глобализма» в ведущем американском журнале «Foreign Affairs» [1].

Тема деглобализации актуализировалась в связи с брекситом в Великобритании и, особенно, с победой Дональда Трампа на выборах в США. Д. Трамп, по сути –

антиглобалист. Политологи характеризуют его как человека, противостоящего типу Человека Давосского ("Davos man" – так назвал Самуэль Хантингтон представителей крупного бизнеса и политики, посетителей WEF (World Economic Forum) которые ежегодно собираются в Давосе). Давосский форум – символ идеологии глобализма: ликвидация границ, приоритет над-национальных интересов над национальными, свободное перемещение капитала, единый рынок и пр. Трамп – символ того, что этим идеям противостоит. Его стратегия «Американизм не значит глобализм» противопоставляется идеям глобализации, в ней на первое место выходят национальные интересы, интересы национальной экономики. В качестве доказательства утраты силы глобалистской идеологии, аналитики приводят пример последнего давосского форума 2017, который закончился явной всеобщей растерянностью: «что делать с Трампом, национализмом и разочарованием среднего класса?» [2]. При этом отмечается, что идею глобализации активно поддерживает Китай – и в мире появится новый центр глобалистской ориентации.

В политической и социальной сфере также происходят радикальные изменения. Мы наблюдаем бессилие норм международного права и наднациональных организаций решать сложные проблемы современности, формируются новые политические блоки, расстановка сил меняется непредсказуемо.

Конец глобализации знаменует крах идеи «конца истории». «Конец истории» в интерпретации Ф. Фукуямы – это эпоха распространения по всему миру идеологии либерализма и либеральной демократии как предела исторического развития. «Конец истории» знаменует кризис неолиберальной идеологии и возвращение в историю. Формы этого возвращения разные: это и возникающие идеи приоритета национальных интересов над общемировыми, общеевропейскими, возникновение новых форм идентичностей, и религиозное возрождение, и активизация этноцентризма, религиозного экстремизма и пр. Идея возвращения в историю была высказана Стивеном Д. Кингом в его недавно вышедшей книге «Грозный новый мир: конец глобализации и возвращение истории». Среди ярких доказательств этой идеи – «конфликты наций, создание центров силы на основе экономической самостоятельности (от Китая до непризнанных государств), развитие глобального полулегального финансового рынка (от виртуальных валют до профессионального программного обеспечения для транзакций) – этого нового пиратства, возвращение институтов военного наёмничества, авантюры банковского капитала в построении социальных общностей – все это приходящая во плоти история, изобилующая бандитами и авантюристами, кондотьерами и конкистадорами» [3].

Среди проблем, вызванных процессом глобализации, остро стоит проблема конструирования новых идентичностей. В её рамках выделяются два аспекта – проблема личностной идентичности и проблема коллективных идентичностей. Динамичное развитие современного мира привело к изменению образа жизни людей, размыло границы этносов, социальных структур, что в свою очередь, привело в фрагментации идентичностей. Человек становится точкой пересечения разных видов идентичности – расовой, национальной, этнической, гендерной, культурной и пр. «Современный человек, – пишет И. Яковенко, – осознает себя носителем широкого набора разнообразных идентичностей. Конфигурация такого набора выражает человеческую уникальность, сочетает объективное и субъективное, заданное по факту рождения и избранное, общее, типичное и особенное, специфичное только для этого человека... По мере разворачивания истории пакет личных идентичностей нарастает. Причем движение от традиционного общества к модернизированному резко расширяет поле социального и культурного выбора» [4, с. 517].

Анализ публикаций по проблеме идентичности за последнее десятилетие позволяет сделать вывод, что среди исследователей преобладает интерес как называемым «Мы-идентичностям», среди которых выделяются культурная идентичность и цивилизационная идентичность. Интерес к подобному типу идентичностей связан с противостоянием процессу культурной глобализации, с попыткой установления господства монокультуры с

доминированием, потребительских ценностей, американской массовой культуры. Все это порождает сопротивление национальных культур стиранию культурных различий и обостряет их потребности в поиске идентичности. Важнейшими проблемами в конструировании культурной идентичности являются проблемы национальные и этнические. «Национальные и этнические проблемы – одни из наиболее острых и болезненных в современном мире. Это явление (получившее в литературе название «этнический парадокс») стало своеобразной реакцией на тенденции нарастающей унификации духовной и материальной культуры в условиях глобализации» [5, с. 10]. Следствием «этнического парадокса» современности является активизация так называемых «локальных этнических идентичностей», возрождающихся в разных странах, в том числе и на территории Европы (например, баски, каталонцы, фламандцы, валлоны, хорваты и пр.) Это приводит к этническим конфликтам и проблемам внутри национальных государств.

Таким образом, оборотной стороной конструирования национальных и религиозных идентичностей является рост национализма, этнического сепаратизма, религиозного экстремизма. И как ни парадоксально, глобализация, которая распространила по всему миру свои технические достижения в виде развития средств массовой коммуникации и технологий, способствует этому процессу. Например, современные технологии можно считать одной из причин краха идеи и практики мультикультурализма. Распространенные сегодня способы технической коммуникации помогают переселенцам из разных стран чувствовать себя комфортно в Европе и расширять свои диаспоры. При помощи Интернета, мобильных телефонов и пр. переселенцы имеют связь с родиной ежедневно и ежечасно, что снижает у них потребность интегрироваться в европейское культурное пространство, изучать язык, усваивать социальные нормы, а позволяет жить своим анклавом внутри иной культуры, по своим законам, исповедовать свою религию.

Сегодня мы можем наблюдать активизацию деятельности религиозных организаций в виртуальном пространстве, в том числе рост числа неокультов и возрождение языческих религий. Глобализация с её техническими ноу-хау порождает множество возможностей для формирования новых религиозных идентичностей и роста религиозного экстремизма. Так, активно используется сеть Интернет для формирования мировой исламской идентичности (и иной религиозной идентичности), через Интернет идет активный процесс вербовки в ИГИЛ и пр.

В целом, ученые отмечают, что мы можем констатировать конец эпохи глобального миропорядка и поиски оснований иного миропорядка. Происходит новый раскол мира, но уже по иным принципам, в которых ведущую роль будут играть региональные интересы: «И границы этого раскола будут проходить не по привычной линии глобального Запада и глобального не-Запада, а совсем по другим основаниям. Новые региональные группировки будут закладывать новые правила игры, и в этом смысле это означает конец глобализации. Глобализация, которая привела к унификации норм, достигла своего предела, грядет новое расслоение мира» [6, с.12].

Что собой представляет это новый миропорядок и новое расслоение мира – ответить однозначно невозможно. Один из виднейших теоретиков глобализации В. Катасонов называет эту новую эпоху эпохой посткапитализма (поскольку капитализм в его западном варианте исчерпал себя, а проводником идей глобализации в современном мире, как явствует из выступления председателя КНР Си Цзиньпина на последнем всемирном экономическом форуме в Давосе, может оказаться коммунистически ориентированный Китай). На смену капитализму приходит «цифровое общество», оперирующее такими понятиями как «цифровая экономика», «цифровые финансы» и пр., формирующее новые формы неравенства – информационное, цифровое, за которыми «скрывается электронный концлагерь, в котором каждый его обитатель получает цифровую идентификацию и управляется с помощью цифровых сигналов» [7].

Как одну из версий нового миропорядка можно принять популярную ныне концепцию «нового средневековья». Началу е формирования послужила знаменитая статья У. Эко «Средние века уже начались» [8], которая впоследствии обросла множеством интерпретаций.

Схожість сучасної ситуації з початком середньовіччя видно з розвалу великих імперій (як колись Римської імперії) з однієї сторони, із-за внутрішніх суперечностей, а з іншої – під натиском варварів (тут під варварами можна розуміти незграбні культурні та релігійні спільноти та ідентичності, в тому числі та ісламську). Признаками нового середньовіччя також вважають зростання числа найманих, воюючих в різних арміях за гроші, апокаліптичне світоглядання (констатацію універсальних «кінців»: «кінця історії», «кінця культури», «кінця людини» та ін., проголошених філософією епохи постмодерну), організацію дискусивних практик через апеляцію до авторитету (отців церкви сменяють класики марксизму, їх – класики постмодерну та ін.), сакралізацію знання (формування на цій основі інформаційної нерівності), домінування кланових стосунків в суспільстві та ін. Подібних прикладів та паралелів можна привести багато, однак сама концепція «нового середньовіччя», на наш погляд, може розглядатися як некака дань інтелектуальній моді та навряд чи містить конструктивний аналіз майбутніх можливих сценаріїв розвитку світової цивілізації.

Вичерпала ли себе глобалізація, чи можна говорити про її кінець? Ці питання залишаються дискусійними. Очевидно, що те супереччя, яке таїть в собі початково процес глобалізації, сьогодні виявилось настільки яким, що без його розв'язання неможливо подальше розвиток світу, реалізація ідеї «стійкого розвитку», проголошеної як імператив майбутнього людства.

Література

1. Li Eric X. The End of Globalism // Foreign Affairs. 2016. December 9. URL: <https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/2016-12-09/end-globalism>
2. Кінець глобалізації: чим закінчився форум в Давосі // Апостроф. URL: <https://apostrophe.ua/article/world/2017-01-21/tramp-i-globalizatsiya-chem-zakonchilsya-forum-v-davose/9683>
3. Кінець глобалізації, повернення історії. Економічне нерівність як майбутнє // Гефтер. URL: <http://gefeter.ru/archive/22525>
4. Яковенко, І.Г. Ідентичність та діалог / І. Г. Яковенко // Питання соціальної теорії. – 2010. – Т. IV – С. 513-518
5. Цивілізаційна ідентичність в перехідну епоху: культурологічний, соціологічний та мистецтвознавчий аспекти / Кондаков І. В., Соколов К. Б., Хренов Н. А. – М.: Прогрес-Традиція, 2011. – 1024 с.
6. Дуткевич П., Казарінова Д. Б. Кінець епохи глобалізації: причини та наслідки / П. Дуткевич, Д. Б. Казарінова // Вестник РУДН. – Серія: ПОЛІТОЛОГІЯ. – 2017. – Т. 19. – № 1. – С. 7–14.
7. Катасонов В. Ю. Давос – 2017 як символ завершення епохи глобалізації / В. Ю. Катасонов. URL: <http://reosh.ru/davos-2017-kak-simvol-zaversheniya-epochi-globalizacii.html>
8. Еко У. Середні віки вже почалися / У. Еко // Іноземна література. – 1994. – № 4. – С. 258–267.

Алла Арістова (Київ, Україна)

ДЕТЕРМІНАНТИ РЕЛІГІЙНО-ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ У СУЧАСНОМУ СОЦІУМІ

Феномен девіації – одна з тих проблем, що притягує до себе увагу представників різних наукових галузей, і майже всього спектру соціально-гуманітарних наук. Мало яке з понять стало таким «універсумом» наукового інтересу, охоплюючи розвідки філософів, соціологів, психологів, політологів, культурологів, правознавців, педагогів, кримінологів, психіатрів тощо, і лишаячи простір для нових запитів.

На наш погляд, одна серед найсерйозніших лакун у сучасній девіантології, принаймні вітчизняній, – обмаль ґрунтовних досліджень девіантності в релігійному просторі (за винятком хіба що проблеми релігійно-ідеологічної інспірації тероризму). У неозорому полі численних девіантологічних розвідок лише мізерна частка припадає на спроби виявити